

alföld

IRODALMI, MŰVELŐDÉSI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

VASADI PÉTER
VISKY ANDRÁS
VITÉZ GYÖRGY VERSEI

NAGY ANDRÁS
SZÍNMŰVE
„A BÖGÖLY”

„A HALÁL IDEJÉN”
BALASSA PÉTER
BORBÉLY SZILÁRD
POLCZ ALAINE ÍRÁSAI

TAMÁS ATTILA
„TÖPRENGÉS
AZ IRODALMI
ÉRTÉKRŐL”

FEHÉR FERENC
VAJDA MIHÁLY
FILOZÓFIAI ESSZÉI

NEGYVENHARMADIK ÉVFOLYAM 1992/12

alföld

NEGYVENHARMADIK ÉVFOLYAM — 1992. DECEMBER

<i>Vasadi Péter</i> versei: Itt ez a kert, „Ó-ó, má-áj lájfl”, Kocsmadal	3
<i>Visky András</i> verse: Eljutva addig. Tovább soha	5
<i>Nagy András</i> : A bögyöly (színmű, 2. rész)	6
<i>Simon Balázs</i> versei: Élő és holt, Teljesség, Threnos ad Falconem	36
<i>Vitéz György</i> versei: 12 jó Vitézi rezolúció az új esztendőre, Apróhirdetések, Haza Tér És	39

fórum

<i>Polcz Alaine</i> : A halál idején	43
<i>Borbély Szilárd</i> : A halál előtti halálról	48
<i>Balassa Péter</i> : Most (Részlet a Halálnaplóból)	53

*

<i>Tamás Attila</i> : Töprengés az irodalmi értékről (3. rész)	59
--	----

szemle

<i>Fehér Ferenc</i> : A hegelianizmus második felbomlása (Vajda Mihály: Változó evidenciák)	74
<i>Gróh Gáspár</i> : Grendel Lajos: Einstein harangjai, Rosszkezdvem naplója	80
<i>Hima Gabriella</i> : Monográfiák olasz klasszikusokról	83
<i>Nagy Miklós</i> : Komlós Aladár centenáriuma	86
<i>Vajda Mihály</i> : Filozófiai (láb)jegyzetek (Tényleg nincsen probléma?)	88

Híreink	96
---------	----

képek

<i>Szabó László</i> grafikái	
------------------------------	--

Komlós Aladár centenáriuma

Ki volt Komlós Aladár, aki 100 esztendeje született, és 87 évet élt? A kérdésre, amelyet a jóindulatú kíváncsiság adhat a mai fiatal ajkára, akár egy mozdulattal felelhetünk. Könyvtárak szabad polcain állanak a művei, magad is megláthatod belőle szelleme tágasságát. Hiszen egyaránt fordított néger költőket és Thomas Mannt, első verseskönyvével rangot adott a készülődő szlovákiai magyar költészetnek. Kitűnő bírálataiban igen korán felismerte Illyés Gyula meg Szabó Lőrinc új lírai korszakot nyitó kezdeményezését, hajlott korában mégsem restelt megfakult tizenkilencedik századvégi költőkkel foglalkozni, rendet teremteni Vajda János életrajzi adatainak, munkái időrendjének burjánzó vadonában. Értelmezője, rendszerezője, másfelől bajvívója, érzékeny kritikusa 1850—1950 közötti irodalmunknak, tudós szerző, akinek eredményeit ismernünk kell, ha előbbre akarunk jutni szaktudományunkban.

Komlós Aladár mindvégig büszkén hivatkozott a szellemi útravalóra, amelyet fiatal bölcsészként Adytól, Jászitól, a Nyugat nagyjaitól kapott. Áthatotta egész valóját — ahogy maga megfogalmazta — „a demokrácia parancsa mind szociális, mind nemzetiségi tekintetben”. A nemes örökséghez ragaszkodva került szembe minden önkényeskedéssel, szolgalelkűséget követelő hatalommal. A húszas évek Csehszlovákiájából azért száműzték, mert nem titkolta el magyarságát, később mint szókimondó társadalombírálot két esztendőre felfüggesztette állásából Hóman Bálint minisztériuma. Az már csak természetes, hogy a kommunista diktatúra számára is nyugtalanító jelenségnek számított, hiszen — mint egyetemi docens — József Attilát nem hirdette Rákosi Mátyás tanítványának.

A bátor véleménynyilvánításnak nemcsak a totalitárius hatalom s a nacionalizmus lehet a gátja. A tisztánlátást megzavarhatja egy-egy túlbecsült irodalmi személyiség, az elfogulatlan ítéletnek útjában állhat a rosszul felfogott felekezeti érdek vagy a túlzó irodalmi csoportszellem. Az 1930-as években Komlós Aladárnak csaknem az állásába került Bródy Sándorról készített keményen ítélkező portréja. „A Pesti Izraelita Hitközség egyik fő hatalmassága megbotránkozott azon, hogy bírálattal illetem a magyar zsidóság egyik legkülönb íróját” — vallja erről deres fővel, pályája végén. Valóban nem írt udvariaskodva, nem festett paszteliszínekkel sohasem, ám nem akart elsiklani a tőle különbözők, a más esztétikai krédót vallók kétségtelen eredményei fölött. Az urbánusok oldalán állott, barátjának mondhatta Füst Milánt, Déry Tibort, Ignotus Pált, de ez nem gátolta meg abban, hogy fölismerje és elismerje Illyés Gyula, Németh László vagy Tamási Áron rendkívüli jelentőségét. A kései irodalomtörténész sem állíthat egyebet, mint ő maga: „S nem voltam egyoldalú és türelmetlen, így konciliáns lehettem a népi-urbánus viszályban is.”

Amennyire tisztelte, csodálta a művészetekben az erkölcsi magatartás terén kifejtett erőt, annyira tiltakozott a nyers erőszak megnyilvánulásai ellen. Ha Szabó Lőrinc 1939-ben (!) írt *Lecke* című versében helyesli azt, hogy a gyík kíméletlenül felfalja a zsákmányul ejtett hernyót, ő bűnnek tartott e téren minden közömbösséget. „A magam részéről a teremtés alaphibájának tartom, hogy az élőlények csak egymás elpusztítása révén élhetnek. A gyilkosságot persze tudomásul kell venni — mit tehetünk mást? — mint kozmikus törvényt. De helyes. Inni csak a leghízalgóbb teodiceák vagy — némely politikai irányzat

hívei képesek.” (Új Írás, 1954.) A létharc Darwintól fölfedezett egyetemes elvében később sem tudott megnyugodni. Előbb kifejtett nézetét csaknem szóról szóra megismételte élete utolsó évtizedének kapujában, *Vereckétől Dévényig* című kitűnő tanulmánygyűjteményének lapjain.

Az 1950 táján pályát kezdő kritikusok, esszéisták, leendő irodalomtörténészek szinte zarándokoltak szerény józsefvárosi lakásába. Tisztelték benne az egyszerű szóval is sok maradandó tanácsot adó Mestert. Mi, egykorú tanítványai, hallgatói azt gondoljuk, hogy a tollforgató magyar értelmiség ma, a centenárium esztendejében is tanulhat életművéből, jelleméből. Tanulhat tőle, mert könyvei, tettei egyaránt igazságosságot, szellemi önmérsékletet, a világ szelidebb összhangjára sóvárgó vágyat hirdettek.

NAGY MIKLÓS

